

אין קורבן פסח בונה חיים

הרב ד"ר יוחאי מקבילי

הבין את השאלה, "כן, אבל כמה זה, שלושים גרם? 25 גרם?" והרב ענה לו בנחת "כזית". הפשטות הזו היא היכולת לחיות את המצוות.

להכין מצות של חיים

בפעם הראשונה שהכנתי בבית מצות הייתי ממש בלחץ, ואשתי אמרה לי: "לא נעים להכין איתך ככה מצות". אויש. ואז נפל לי האסימון. אשתי היקרה מכינה חלות כמעט לכל שבת. היא מיומנת, והיא עושה את זה בנחת. ואני בא ישירות מהאווירה של הישיבה – של תלמידים שלא יודעים ללוש כל השנה, שיש להם משימה זמנים; משהו באווירה טכני ומכני. אמרתי לעצמי: אין מצב שככה הכינו מצות פעם.

חזרתי להלכות חמץ ומצה, שהם לשון התלמוד והתוספתא בפסחים (דרך אגב, הרמב"ם לא קרא לזה הלכות פסח, כי פסח הוא הקורבן, שאין לנו היום), ופתאום האירו לי ההלכות: "לא תִּשֶׁב אִשָּׁה תַּחַת הַשֶּׁמֶשׁ וְתִלְוֶשׁ, וְלֹא תַּחַת הַרְקִיעַ בַּיּוֹם הַעֲבִים [יום מעונן], אֶפְלוּ בְמִקוֹם שֶׁאֵין הַשֶּׁמֶשׁ זוֹרְחַת בּוֹ, וְלֹא תַּיַיֵּחַ אֶת הַעֶסָה וְתַתְּעֶסֶק בְּדָבָר אַחֵר. וְאִם הִיְתָה לְשָׂה וְאִזְפָּה – צְרִיקָה שְׁנֵי כֵלִים שֶׁל מַיִם, אֶחָד שֶׁמְקַטְפֶת בּוֹ [חתיכות של בצק] וְאֶחָד שֶׁמְצַנְנֶת בּוֹ דָּה" (חמץ ומצה ה, יב). אישה! הכול בלשון נקבה.

הלכתי לראות איך זקנות עתיקות מכינות מצות (מנהג ישראל שראיתי ששימרו יהודי המזרח, מרוקו ותימן). בנחת. הבאתי את הנחת הזו לאפיית המצות. זה דורש מיומנות. זה דורש הכרת ההלכות לעומק. זה דורש להפוך את ההלכות לחיים. מתוך השלווה הזאת, אחרי שאני מכיר ומנוסה, אני מכין היום מצות חמות ורכות גם בימי חול המועד. כמוכן, כל אחד והמנהג הטוב שלו. זה החג שהילדים שלי הכי אוהבים, ואני עומד גם בזמנים מחמירים.

אצלנו זה החג שהילדים שלי הכי אוהבים, ובייחוד את החלק הזה שבו.

כי כשההלכה חיה היא לא רק הלכה. היא חיים.

הרב ד"ר יוחאי מקבילי, ראש מפעל משנה תורה, מקים את הישיבה הקדם-צבאית 'שלם'

"שואלין ודורשין בהלכות הפסח קודם הפסח שלושים יום" (בבלי, פסחים ו ע"א). על מה אתם חושבים שאפשר ללמוד חודש?

כשחכמים אמרו זאת הם לא חשבו על ההכנות לפסח ועל הניקיונות לקראת החג, הם חשבו על ההכנות לטהרה ולקורבן הפסח, שזה באמת דבר גדול. ואכן פרשיות 'פרה' ו'החודש' עוסקות בדיוק בזה. אבל מה אפשר ללמוד בהלכה במשך חודש? ויותר מזה, למה ללמוד היום הלכות שאינן נוהגות?

אנחנו לומדים לא רק הלכה או תורה. אנחנו לומדים חיים. ואנחנו לומדים זאת דרך התורה ודרך ההלכה. ההלכה בונה תפיסת עולם. התלמוד לעומת זאת, עם המשא ומתן שבו, בונה תפיסה של דיון. פעמים רבות מי שלומד תלמוד שקוע ראשו ורובו במשא ומתן התלמודי, בבניית המהלכים המסובכים של הסוגיה, ואינו מצליח להרים את הראש ולראות בדמיונו את המציאות שההלכה יוצרת. לכן חשוב לסיים דיון בהלכה, אבל יותר מזה, בתפיסת חיים.

לכן בהלכות שלהלן, כשנביא הלכה מן הרמב"ם, נאמר מראש: זו אינה הלכה של הרמב"ם אלא הלכה של התלמוד. אבל כאשר לומדים את ההלכה לימוד בהיר ושלם (והרמב"ם עסק בכל תחומי ההלכה, גם בהלכות הקורבנות), הדבר מאפשר לנו לצייר תמונה של מציאות, וכך נוכל ללמוד חיים.

שולחן של ילדים? פייק!

הנה דוגמה מההלכה בהלכות קורבן פסח. קורבן הפסח נאכל בחבורה, כלומר בקבוצה של בני אדם המתארגנים לאכילת כבש הפסח. הם מחויבים באכילתו עד תומו, ועד הבוקר אסור להשאיר ממנו דבר. ופסקו חכמים שאין עושים חבורה של ילדים קטנים, ולא חבורה של זקנים או חולים או אוננים. הנימוק לכך מובא בהלכה הזאת: "וְשׁוֹחֲטִין עַל הַקְּטָנִים שִׁיְהִי מְקַלֵּל בְּנֵי חֲבוּרָה, לֹא שֶׁתְּהִיָּה חֲבוּרָה קְטָנִים, שֶׁאֵינָן בְּנֵי דַעַת. וְכֵן אֵין עוֹשִׂין חֲבוּרָה קְטָנִים אוֹ זְקֵנִים אוֹ אֹנְנִים, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא יְכוֹלִין לֵאמֹר: הוֹאִיל וְאֶכְלֶתָן מֵעוֹשָׂה, שְׁמָא יִשְׁאִירוּ הַפֶּסַח וּבִיאוּהוּ לְיַדֵי פֶסוּל" (קרבן פסח א, ד).

כלומר, ילדים קטנים אינם בגדר חבורה עצמאית, מפני "שאינן בני דעת". חולים וזקנים אינם יכולים להיות בגדר חבורה עצמאית בגלל חולשתם, שמא לא יוכלו לסיים את אכילת כל קורבן הפסח ויותרו ממנו ויאלצו לשרוף את מה שנשאר. וגם מי שהם אוננים אינם יכולים להימנות לחבורה עצמאית, מחשש שלא יאכלו את כל קורבן הפסח מגודל צערם (פה"מ פסחים ת, ו).

הסיבה לכל אלו היא טכנית: את הקורבן חייבים לגמור. אבל תניחו רגע לסיבה וחשבו על התוצאה: ההלכה הזו יוצרת תכלית משמעותית מאוד. היא יוצרת כמה סוגים של מציאות: אין מקום ל"שולחן של ילדים" בליל הסדר, והילדים חייבים לשבת ליד הוריהם בשולחן האוכל. אין ליל סדר של זקנים וחולים, ולכן החלשים בחברה אינם נעזבים לנפשם, בודדים וגלמודים. ואין מצב שעוזבים לנפשם את מי שטובעים בדיכאון ובצער. זו הלכה של חיים.

ליל הסדר הראשון אחרי החתונה

הנה דוגמה נוספת להלכה של חיים גם בנושאים שאינם של יום-יום. ההלכה עוסקת באופן ההצטרפות לחבורה שאוכלת את קורבן הפסח, והיא עוסקת גם בזוג שרק התחתן: אבי הכלה צירף אותה לקורבן שלו, ובאותו זמן גם בעלה כמובן צירף אותה לקורבן שלו.

לאישה יש עמדה ובחירה משלה. אבל ברירת המחול (כאשר לא בחרה) היא כמובן אצל בעלה, אלא אם כן זהו ליל הסדר הראשון אחרי נישואיה, כאשר היא יוצאת לראשונה ממשפחתה. והנה ההלכה המדהימה: "הָאִשָּׁה שֶׁהִיא בְּבֵית בַּעְלָהּ, שֶׁחָט עָלֶיהָ אֲבִיהָ וְשֶׁחָט עָלֶיהָ בַּעְלָהּ – תֹּאכַל מִשְׁלֵבְעָלָהּ. הִיתָה נֶחְפָּזֶת לִילָה לְבֵית אֲבִיהָ בְּרִגְלֵי הָרֵאשׁוֹן הַסְּמוּךְ לְנִשְׁוֹאִיהָ כִּדְרֵךְ כָּל הַבָּנוֹת, וְשֶׁחָט עָלֶיהָ אֲבִיהָ וְשֶׁחָט עָלֶיהָ בַּעְלָהּ – תֹּאכַל מִשְׁלֵבְאִבֶיהָ. מִקָּאן וְאֵילָךְ – תֹּאכַל מִמְּקוֹם שֶׁהִיא רוֹצֶה; וְהוּא שֶׁתְּבָרֵךְ לָהּ מְקוֹם שֶׁתְּרַצָּה בְּשַׁעַת שְׁחִיטָה" (קרבן